

Morski gnjurci ili plijenori - Gaviidae

Zimski gosti

Od ukupno četiri vrste što gnijezde u Evropi dvije su u našoj zemlji redovite zimovalice. Zadržavaju se na većim rijekama i dubokim stajaćicama.

Budući da su mnogim posmatračima i lovcima izmicali pažnji zbog malobrojnosti ili, pak, ostali neprepoznatljivi, ovdje ćemo ih ukratko opisati. Važno je napomenuti da su kao rjetke i ugrožene migratorne vrste močvarica, prema Bernskoj i Bonskoj konvenciji, trajno zaštićene i nemaju status lovne divljači.

Morski gnjurci su velike vodene ptice, veličine gotovo kao dvije guske. Odlično plivaju i rone u čemu nemaju premca. Provjeravanjima je potvrđeno da se pod vodom kreću velikom brzinom (36 kilometara na sat) roneći čak 20 metara duboko. Plivajući nešto uspravljenog vrata, oštro promatraju okolinu, pa im je teško prići i najbržim čamcem. Kada su u opasnosti, brzo zaranjaju i obično se duže zadržavaju pod vodom, ležeći tako duboko da im se vidi samo glava.

Tijelo im je zbijeno i teško, nešto duguljasto. Vrat je razmjerno dug i deo, kljun čvrst, oštar, na vrhu špicast. Rep je vrlo kratak. Dok lete, noge im strle dalje od repa. Mužjaci i ženke su jednako obojeni, a neznatno se razlikuju po veličini. Ljetne boje perja su upadljivo kitnjaste i raskošne. Zimi su mnogo jednostavnije i oskudnije, s gornje strane crnkastosive, ponegdje sa strane prošarane bjelkastim pjegama, a odozdo su većinom bijele. Žive u monogamiji, sve vrste nesu isti broj jaja (dva). Mužjak i ženka naizmjenično sjede na jajima i brinu se o mladim potkrušcima sve do njihovog osamostaljenja.

Hrane se isključivo ribama, ponekad (ljeti) i drugim vodozemcima.

Crnogriili ili srednji morski gnjurac
Gavia arctica (L.)

Njemački: Prachtaucher

Gnijezdilišta ovog gnjurca su na sjeveru škotske, Skandinaviji, Finskoj, sjevernoj Poljskoj i na sjeveru Rusije s velikim, dubokim jezerima bogatim ribom. U području gniježdenja i bližoj okolini zadržava se od aprila do septembra. Zimuje pretežno na morskim obalama zapadne Evrope, prema jugu do Portugala, kao i na obalama u zoni Sredozemnog i Crnog mora, a djelimično na vodama u unutrašnjosti srednje i jugoistočne Evrope. Kod nas su bilježeni od oktobra do marta. U Hercegovini zimuje na Hutovom blatu, donjem toku Neretve do Metkovića, na jezerima gdje ima ribe, u unutrašnjosti se zadržava na ušćima rijeka, u Posavini na ribnjacima Bardača i Sijekovac, a najčešći je na Savi i njenim pritokama Bosni i Ukriini. Međutim, kao i sljedeća vrsta, posvuda je malobrojan, najčešće se vidi pojedinačno, rjeđe u manjim grupama od tri do pet jedinki zajedno.

Crvenogrili ili mali morski gnjurac - Gavia stellata (Pontoppidan)

Njemački: Sterntaucher

Mali morski gnjurac, pored toga što je gnjezdarica kao i prethodna vrsta, gnijezdi se nešto šire i sjevernije: na Islandu i najvećem ostrvu na zemlji Grenlandu (naseljenim Eskimima i pingvinima). Staništa su mu manja jezera i ribnjaci s gusto obraslim niskim močvarnim obalama. U gnijezdilištima boravi od kraja aprila do sredine oktobra. Zimuje većinom na obalama Sjevernog i Baltičkog mora. U malom broju prezimljava u zemljama bez izlaza na more. Na našim vodama zadržava se od novembra do marta. Na jugu zemlje (Hutovo blato) vidani su pojedinačni primjerci do prve dekade aprila.

Veliki morski gnjurac - Gavia immer (Brünnich)

Njemački: Eistaucher

Potpuno su slični navedenim vrstama, ali su nešto veći i osjetno premašuju veličinu (i težinu) divlje guske (*Anser anser*). Pored opisanih staništa, rasprostranjeni su i još sjevernije - na Arktiku i sjevernoj Americi do Aljaske. Prezimljuju uglavnom uz obale Atlanskog okeana, Sjevernog i Baltičkog mora. Rijetko kad pojedinačni primjerci dolete u druge krajeve.

Veliki morski gnjurac je svega jedanput u posljednjih stotinjak godina (1983.) zabilježen kod nas na zimovanju, što je objavljeno u ovom listu broj 22/1999, s fotografijom njegovog preparata zajedno s drugim vrstama - rijetkim zimskim gostima u našoj zemlji.

Žutokljuni morski gnjurac - Gavia adamsii (Gray)

Njemački: Gelbschnabeltaucher

Žutokljuni morski gnjurac, pak, nikada nije zabilježen u našim krajevima kao i u mnogim evropskim područjima. U literaturi postoje podaci o tome da je jedan primjerak ove vrste (ženka) ubijena 19.12.1908. godine kod Babine Grede i nalazi se (i danas) u zbirci Hrvatsko prirodoslovno muzeja u Zagrebu, pod brojem 2711. Drugi je primjerak posmatran 13.11.1982. godine na rijeci Dragonji u Istri na hrvatskoj strani (*Larus*, vol. 46/1997, Zgb)

Na kraju, potrebno je istaći da inače, za razliku od drugih močvarica, nijedna vrsta gnjuraca, pa i ronaca, nikada nije bila interesantna za naše (kontinentalne) lovce zbog neukusnog mesa koje se osjeća po ribljem ulju. Međutim, za lovce južnjake (Dalmatince i Talijane) meso gnjuraca je prava poslastica. Na to upućuju iskustva stečena kod nas u turističko-komercijalnim lovovima ptica močvarica.

Velid Delić